

І.О. Солошич,

*доцент кафедри екологічної безпеки та організації природокористування
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського, кандидат педагогічних наук;*

А.Ш. Хамаршех,

*студентка напряму підготовки «Філологія»
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського*

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ БАКАЛАВРІВ НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ «ФІЛОЛОГІЯ» У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Природне середовище є незмінним партнером людини в її повсякденному житті, а розвиток суспільства був би неможливий без використання природних ресурсів. На жаль, сучасне суспільство не живе в гармонії з навколишнім середовищем. Сприяття розв'язанню екологічної кризи допоможе об'єднання зусиль людей всієї планети, зокрема професійна діяльність не лише екологів, але й перекладачів, оскільки саме вони можуть слугувати мостом, який об'єднає різномовних захисників природи.

Аналіз наукових праць Н.П. Єфименко, В.С. Крисаченко, В.Л. Храмової [1, 2, 3] свідчить про те, що значну частину досліджень присвячено методиці формування екологічної культури професійних екологів, натомість не приділяється увага науковому обґрунтуванню методики формування екологічної культури у бакалаврів філології, перекладачів (БФП). При підготовці фахівців цієї галузі не докладається належних зусиль для підвищення рівня сформованості їхньої екологічної культури, що дало б можливість застосувати її в майбутній професійній діяльності; процес формування екологічних знань та навичок екологічної поведінки як складових екологічної культури має недостатню професійну спрямованість; відсутня науково обґрунтована методика формування екологічної культури у БФП.

Метою роботи визначаємо дослідження проблеми формування екологічної культури в процесі викладання англійської мови майбутнім БФП. Відповідно до мети формуємо завдання дослідження, зокрема: здійснити аналіз рівня розробленості проблеми формування екологічної культури у БФП; розробити методику формування екологічної культури у БФП на основі інтеграції та профілізації екологічних знань та знань з професійно орієнтованих дисциплін (ПОД); експериментально перевірити ефективність розробленої методики.

Порівняння згідно з навчальним планом підготовки бакалаврів кількості навчальних годин, відведених на викладання дисципліни «Екологія» та ПОД показало, що виділеного часу недостатньо для того, щоб сформувати у студентів екологічну культуру. Саме тому виникає потреба у профілізації та ін-

теграції змісту екологічного навчання. На нашу думку, профілізація екологічного навчання передбачає еволюцію розвитку всіх компонентів професійної діяльності: письмового та усного перекладу іншомовних текстів, бесід, педагогічної роботи у ВНЗ.

Аналіз навчального плану підготовки БФП дає змогу стверджувати, що відбір екологічної інформації не відповідає професійному спрямуванню. Профілізацію змісту екологічних знань можливо забезпечити шляхом виконання студентами завдань з використанням іншомовної лексики у ході вивчення дисципліни «Екологія».

Наступним кроком після профілізації є її інтеграція зі знаннями професійно орієнтованих дисциплін. Принцип інтеграції передбачає взаємодію та взаємодоповнення елементів природничих та професійно орієнтованих дисциплін, у результаті чого виникає новий за своїми властивостями навчальний об'єкт, який характеризується врахуванням екологічного аспекту в побудові подальшої професійної діяльності.

При формуванні екологічної культури у БФП використовувався метод проєктів, на основі якого було розроблено методичні вказівки для проведення практичних занять з дисципліни «Екологія» та ПОД. У ході цих занять студенти не лише відпрацьовують навички перекладу та говоріння, розширюють свій активний та пасивний словники, але й мають можливість підвищити рівень екологічної культури, беручи участь у заходах, спрямованих на поліпшення екологічної ситуації міста.

З метою перевірки ефективності розробленої методики було проведено констатувальний та формувальний експерименти. Констатувальний експеримент проводився у два етапи. На першому були проаналізовані певні теми з дисципліни «Екологія» та ПОД. Для проведення другого етапу обиралися студенти контрольної групи (к. г.), які навчалися за традиційною методикою, та студенти експериментальної групи (ек. г.), які навчалися за розробленою методикою.

Мета проведення формувального експерименту полягала у порівнянні теоретично обґрунтованих та експериментально отриманих даних щодо перевірки правильності мети дослідження. У своєму до-

слідженні рівні сформованості екологічної культури ми оцінювали за ціннісним, інтелектуальним та діяльнісним компонентами. Формування ціннісного компонента проводилося на практичних заняттях шляхом актуалізації екологічних знань студентів, виховання свідомого і раціонального ставлення до природи та здоров'я як до цінностей.

Виявлення показників ціннісного компонента екологічної культури відбувалося методом анкетування. Зокрема, враховувались відповіді на такі запитання:

1. Чи вважаєте ви доцільним викладання курсу «Екологія» студентам напряму «Філологія»? Якщо ні, то чому?

2. Чи цікавитесь ви станом екології у вашому місті та в країні загалом?

3. Як на вашу думку, чи впливають дії кожного громадянина на екологічну ситуацію?

4. Як ви вважаєте, чи може вплинути ваша професійна діяльність на стан екології міста, країни? Якщо так, то яким чином?

5. Чи плануєте ви використовувати екологічні знання та пропагувати екологічно культурну поведінку в процесі своєї професійної діяльності?

Після аналізу результатів анкетування визначили п'ять ступенів ставлення студентів до процесу формування екологічної культури [4]: негативне, байдуже, позитивне нерозчленоване, позитивне усвідомлене, позитивне відповідальне (*табл. 1*).

Порівняльний аналіз сформованості ціннісного компонента у студентів контрольної та експериментальної груп засвідчує позитивні зміни.

Значно збільшилась кількість студентів експериментальної групи з позитивним відповідальним ступенем сформованості ціннісно-мотиваційного компонента (24 % проти 5 %). Водночас в експериментальній групі знизився відсоток студентів з низьким рівнем сформованості ціннісного компонента (негативне та байдуже ставлення до екологічних проблем) – відповідно 0 та 2 %. Таким чином, поєднання процесів формування екологічної культури та професійних умінь та навичок за допомогою проектної методики змінило мотиваційну сферу у БФП.

Говорячи про зв'язок екологічної культури та майбутньої професійної діяльності, нас цікавить рівень засвоєних екологічних знань саме англійською мовою, адже цей фактор і визначатиме, чи зможе майбутній БФП використовувати отримані знання в перекладацькій або педагогічній діяльності.

Під час констатувального експерименту студентам контрольної та експериментальної груп було запропоновано декілька іншомовних екологічних термінів на впізнання для встановлення обсягу активного екологічного словникового запасу (слова, що активно вживаються особою у процесі усного чи писемного мовлення) та пасивного (слова, що упізнаються особою у контексті, але вона не в змозі оперувати ними під час власного мовлення).

Після проведення формувального експерименту студенти ще раз одержали подібне завдання. Результати, що свідчать про обсяги активного та пасивного словників, наведено у *табл. 2*.

Таблиця 1

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ДО ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Ступені ставлення до формування екологічної культури	Контрольна група		Експериментальна група	
	К. ек.	Ф. ек.	К. ек.	Ф. ек.
Негативне	17	4	17	–
Байдуже	46	14	46	2
Позитивне нерозчленоване	13	39	14	12
Позитивне усвідомлене	18	30	19	61
Позитивне відповідальне	7	13	5	24

Таблиця 2

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОБСЯГУ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ СТУДЕНТІВ

Види словникових запасів	Групи	Експерименти	
		Констатувальний	Формувальний
Активний	Контрольна	54 %	59 %
	Експериментальна	58 %	79 %
Пасивний	Контрольна	56 %	41 %
	Експериментальна	52 %	21 %

Наведені у *табл. 2* дані свідчать про те, що активний словниковий запас з екологічної тематики у студентів експериментальної групи збільшився на 20 %, в той час як у респондентів контрольної групи — на 5 %. Це свідчить про те, що в процесі проектної діяльності екологічні поняття англійською мовою запам'ятовуються краще.

Оскільки під «культурою екологічної поведінки» ми розуміємо форму організації життя і діяльності студентів, в яких знаходять зовнішнє вираження моральні та етичні норми взаємодії з природою, характер ставлення до неї, що виявляється у соціально та особистісно зумовлених вчинках і діях, визначено рівні сформованості культури екологічної поведінки. Зазначимо, що вони відрізняються різним ступенем усвідомлення і врахування суб'єктом віддалених наслідків власної діяльності для навколишнього середовища.

Н.Г. Науменко визначає три рівні культури екологічної поведінки студентів: високий, середній, низький [5]. Рівні культури екологічної поведінки у представників контрольної та експериментальної груп до та після експерименту було визначено за допомогою анкетування, яке містило такі запитання:

1. Чи можете ви стверджувати, що екологічна поведінка є способом вашого життя?
2. Як ви гадаєте, чи впливає особисто ваш спосіб життя на стан довкілля?

3. Якими, на вашу думку, мають бути раціональні стосунки людини з природою? (Людина для природи. Природа для людини. Людина в природі).

4. Чи готові ви відмовитись від звичних для вас побутових звичок, які можуть зашкодити довіккллю, змінивши їх на більш екологічні?

5. Чи пропагуєте ви екологічно доцільний спосіб життя?

Результати дослідження відповідей студентів наведено у *табл. 3*.

Наведені дані свідчать про те, що застосування методики формування екологічної культури у БФП на основі профілізації та інтеграції екологічних знань із системами знань ПОД сприяє підвищенню культури екологічної поведінки у студентів.

У ході дослідження було проведено аналіз рівня розробленості проблеми формування екологічної культури у БФП, розроблено власну методику формування екологічної культури у БФП на основі інтеграції та профілізації екологічних знань та знань ПОД, експериментально перевірено ефективність розробленої методики. Таким чином, можна зробити висновки, що доводять правильність сформульованої на початку статті мети дослідження: ефективність формування екологічної культури у БФП підвищується за умови профілізації та інтеграції екологічних знань з системами знань ПОД на основі використання проектної методики навчання.

Таблиця 3

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНІВ КУЛЬТУРИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОВЕДІНКИ СТУДЕНТІВ

	Експерименти	Рівні, %			
		Низький		Середній	Високий
		Агресивний	Байдужий		
Контрольна група	Констатувальний	0 %	17 %	79 %	4 %
	Формувальний	0 %	12 %	83 %	5 %
Експериментальна група	Констатувальний	0 %	19 %	75 %	6 %
	Формувальний	0 %	9 %	83 %	8 %

ДЖЕРЕЛА

1. *Єфименко Н.П.* Особливості формування екологічної культури студентів технічних вузів / Н.П. Єфименко // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи : зб. наук. пр. / за заг. ред. В.І. Євдокимова та О.М. Микитюка. — Х. : ХДПУ, 2000. — С. 125–129.
2. *Єфименко Н.П.* Особливості формування екологічної культури студентів вищих навчальних закладів освіти: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Нонна Петрівна Єфименко ; Харківський державний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди. — Х., 2009. — 210 с.
3. Екологія і культура / відпов. ред. В.Л. Храмова ; АН УРСР ; Ін-т філософії, наук. рада філос. та соц. пробл. науки і техніки. — К. : Наукова думка, 1991. — 120 с.
4. *Крисаченко В.С.* Екологічна культура: теорія і практика : навч. посіб. / В.С. Крисаченко. — К. : Заповіт, 1996. — 352 с.
5. *Науменко Г.Г.* Екологічна культура та її виміри / Г.Г. Науменко // Нова парадигма: Журнал наукових праць. — 2007. — Вип. 69. — С. 45–57.

Рецензент: Поясок Т.Б., доктор педагогічних наук, професор.